

Nagy Imre elrablásának története ^[1]

„A két rendőr jelentkezett a követnél és közölte, hogy Münnich autóbust és ZISZ személygépkocsit küldött Nagyért és társaiért. Radzjanovic megállapította, hogy a sofőrök szovjetek voltak. A jugoszláv követ, Naggyal közösen biztosítékot kért a rendőrségtől, hogy a jelen lévő szovjet katonák nem avatkoznak be az akcióba. Miután a garanciát megkapták, mindannyian beszálltak az autóbuszba. Erre a szovjetek állítólag az autóbuszra vetették magukat. Nagyék ki akartak szállni. A szovjetek ebben megakadályozták őket.”

Bevezetés

2002-ben szenzációs újdonság már nem várható az 1956-os forradalomról vagy Nagy Imre személyével kapcsolatban, ennek ellenére újabb és újabb mozaikok kerülnek napvilágra, amelyek segítségével az eseményeket utólag rekonstruálni tudjuk. Az 1956-os magyar forradalommal kapcsolatban a volt szocialista országok eddig féltve őrzött levéltárai az elmúlt néhány évben megnyiták a kutatók számára. Így kerülhetett a prágai külügyminisztériumi levéltárból a hazai olvasók elé az itt közölt irat. A dokumentum érdekessége, hogy alig pár hónappal az események után készült, így az elbeszélők meglehetősen pontosan emlékezhetnek a történetekre. A beszélgetés két szocialista állam diplomatája, Ján Králik, Csehszlovákia budapesti követségének titkára és Novak Radjanovic, Jugoszlávia budapesti attaséja közt folyt le, témájuk Nagy Imrének a jugoszláv követségen való tartózkodása volt. Az irat újszerűsége abban áll, hogy fény derül benne arra a momentumra, hogy a román kormányküldöttség Gheorghiu-Dej vezetésével már november 22. előtt tárgyalt Naggyal. Dej közvetítési szándékkal Kádár János felkérésére találkozott Nagy Imrével, az sajnos nem derül ki, hol jött létre a találkozó, de valószínűsíthető akár a jugoszláv követség épülete is.

November elején a Szovjetunió megnyerte Kína és a többi európai szocialista állam hozzájárulását a magyar forradalom katonai megoldásához, már csak a jugoszláv vezetés "megoldozása" maradt hátra. Hruscsov november 2-án találkozott Brioni szigetén Titóval. A tárgyalást Mićunovic moszkvai jugoszláv követ részletesen leírja naplójában, amelyből kiderül, hogy a szovjet vezetés Maó és Gomulka beleegyezést kérte az akcióhoz. Ezzel ellentétben a jugoszláv vezetőkkel Hruscsov közölte, hogy "akkor is végrehajtható a felkelés tervezett leverését és az új kormány felállítását, ha ezzel ők nem értenek egyet". A megbeszéléseken Hruscsov igazi kérése a "magyar ügyben" az volt Titóhoz, hogy segítse elő Nagy Imre félreállítását, amihez tárgyalópartnerei hozzájárulásukat adták. A fentiek szellemében november 3-án a jugoszláv kormány "emberbaráti okokból és a nemzetközi jog alapján" felhatalmazta budapesti nagykövétét a menedékjog felajánlására Nagy Imrének és társainak. Szántó Zoltán a menedék kérdését a jugoszláv követségen november 1-én veti fel és arra a válasza 3-án érkezik meg, az iratban szereplő november 2-ai így pontatlan. Tévedés az is, hogy Kádár november 2-án a parlamentben van, ő már akkor a Szovjetunió területén tartózkodik.

Ma már joggal tehetjük föl a kérdést nem "begyűjtés" volt-e a jugoszláv részről a menedékjog megadása? Hiszen ha Nagy Imrének nem a jugoszláv követségre mennek, akkor egy nyugati követségen kaphattak volna menedékjogot, amivel politikai botrányt idéztek volna elő a szocialista táboron belül. Új alternatívaként akár "partizánharc szervezésének" gondolata is felmerülhetett a magyar vezetésben.

Tito a menedékjog megadásával valóra váltotta Hruscsovnak tett ígéretét, amely azt tartalmazta, hogy Nagy és társait kikapcsolják a politikai életből.

November 4-én a jugoszlávok közölték a szovjetekkel, hogy Nagy Imre és csoportja menedékjogot kapott a jugoszláv követségen. Igyekeztek úgy tenni, mintha nem tudnák bizonyosan, milyen nyilatkozatot tett a magyar kormányfő a rádióban, s jelezték, megpróbálják olyan új nyilatkozat kiadására rábírní, ami a szovjet félnek megfelel. A fentiekre az utalást a most ismertett dokumentumban is megtalálhatjuk: "meggyőzzük Nagyot, ne legyen a Kádár-kormány ellen".

A jugoszlávok kínos helyzetbe kerültek. A követség 42 embert fogadott be, köztük egy miniszterelnököt, akiről kiderült, hogy nem Tito engedelmese követője, hanem önállóan gondolkodó személyiség, saját politikai célkitűzésekkel, rajta kívül több minisztert és pártvezetőségi tagot, a Titoista kémként elítélt, majd rehabilitált Rajk László özvegyét, és más értelmiségieket. A jugoszláv vezetés nehéz döntéssel állt szemben, ugyanis ha kiadja a követségen tartózkodókat, akkor saját nemzetközi tekintélyét teszi tönkre, a nyugati országok megkérdőjelezhették volna külpolitikai szuverenitásukat, ráadásul legérzékenyebb pontjukon kapnak találatot meghajlottak a szovjet nyomás előtt, ha viszont nem adják ki őket, akkor felbőszíthetik az oroszokat, ami szélsőséges esetben háborúhoz is vezethetett volna. Titóék ezért azt is elnézték, hogy november 5-én egy szovjet páncélos tüzet nyitott a követség épületére, Milenko Milovanov követségi tanácsos életét vesztette. Érdekes momentum az iratban, hogy ezt a jugoszláv diplomata egyáltalán nem említi csehszlovák kollégájának. (Milovan egyes források szerint nagyon hasonlított Nagy Imrére, ezért érte a gyilkos sorozat.)

A jugoszláv sajtó az incidens ellenére változatlanul kitartott a Szovjetunió iránti teljes lojalitás mellett, s bár megemlítette Milovan halálát, mélyen hallgatott arról, hogy a jugoszláv diplomata a követség elleni szovjet támadásnak esett áldozatul. Moszkvában Mićunovic jugoszláv követnek a merénylet szovjet verzióját adták elő, amely szerint nem is a követséget érte támadás, hanem a szovjet tankot, a felkelők égő olajos palackot dobtak az orosz páncélosra, és ők csak védekeztek.

November 10-én Hruscsov kompromisszumot ajánlott Titónak: "Nagy Imre és társai mondjanak le a menedékről, majd kérjék a Kádár-kormányt, hogy engedélyezze kiutazásukat Romániába", valamint vállalják, hogy semmiféle ellenséges tevékenységet nem folytatnak az új magyar kormány ellen. A javaslat így mindkét kormány számára presztízsveszteség nélkül kiutat garantált, amit Románia és Kádárék is elfogadnak. A jugoszlávok örömmel vették az ajánlatot, amire igyekeztek rábeszélni Nagyékot, ők azonban kijelentették: "A Nagy- kormány a törvényes, nem szabad lemondania, mert ez igazolná a Kádár- féle árulást, vele nem tárgyalnak és csak a szovjet elvtársakkal tárgyalnak, velük is csak az MSZMP alapító okmányának alapján..."

A jugoszlávok álláspontját, az eseményekkel kapcsolatban Tito fejtette ki november 11-én pulai beszédében. Elítélte Gerőt, mert behívta a szovjet csapatokat október 23-án, felelőssé tette Nagy Imrének a budapesti fehérterrorért, szeméretetve, hogy megszőkött november 4-én, valamint hogy a nyugati államokhoz fordult segítségért, valamint támogatásáról biztosította a Kádár-kormányt. Nagyék visszautasították a vádakot, és helyesbítést kértek Titótól, ami később sem történt meg.

A szovjet pártvezetők november 16-án találkoztak Kádárral, ismertették vele Nagy Imre és társai elrablásának és Romániába szállításának tervét, aminek részleteiben és kivitelezésében is megegyeztek. A jugoszláv kormány nem kifogásolta Nagyék Romániába szállítását, beleegyezésük esetén. Nagy véleményét a kérdéshez iratunkban a következő mondat szemlélteti a legjobban: "Nagy csak Jugoszláviába akart távozni, Romániáról hallani sem akart".

Az általunk ismertett dokumentumból megtudhatjuk, hogy november 18-án Vas, Szántó és Lukács önként távoztak a követségről, azzal hogy a részleteket majd Kádárral beszélük meg, a jugoszlávok azonnal tudomást szereztek letartóztatásukról, amelynek körülményeit a dokumentum részletesen ismerteti: "előrelátható távozásukat mintegy negyven civil figyelte a követségről. Kádárral megegyeztek, hogy ezt a csoportot a jugoszlávok viszik haza, s a szovjetek kísérik őket. A legközelebbi utcában a Nagyistákat kiszállították az autókból és átültették a páncélosokba". A letartóztatás tényét a jugoszlávok nem közölték Nagyékkel, ők úgy tudták, hogy Szántóék a parlamentben vannak és arról tárgyalnak, hogyan kapcsolódhatnak be az új politikai életbe. A jugoszláv fél pártatlanságáról így nem beszélhetünk, hiszen tudták az első csoport sorsáról, mégis néhány nappal később (az iratban 7 nap szerepel a valóságban ez csak 4) Nagy Imrét és társait kiengedik ugyanabba a kelepcebe...

Hosszas alkudozás után Kádár kijelentette a magyar kormány nevében "Nagy Imre és csoportja tagjaival szemben múltbéli cselekedeteikért nem kíván megtorlást alkalmazni. Tudomásul vesszük, hogy ily módon a csoport számára nyújtott menedék megszűnik, ők maguk a jugoszláv nagykövetséget elhagyják, és szabadon távozhatnak saját lakásukra", amire garanciákat is ígértek. November 22-én Vidić ismertette Nagyékkel a tárgyalások eredményeit, amit azok kétkedéssel fogadtak, mégis beleegyeztek. Nagyék november 22-én írásban lemondtak a menedékjogról és este fél hét tájban busszal elhagyták a jugoszláv követséget...

Forrás

Tájékoztató Nagy Imrének a budapesti jugoszláv követségen való tartózkodásáról

Veljko Micunovic: Tito követe voltam. Interart kiadó. Budapest, 1990.

A Csehszlovák Köztársaság Nagykövetsége

0600/1956. sz. Külügyminisztérium	Budapesten, 1956. december 19-én
Prága	Titkos

T: Tájékoztató Nagy Imréről a budapesti jugoszláv követségen való tartózkodásáról.
Ma+Bi.

December 18-án Králik nagykövetségi titkár meglátogatta a budapesti jugoszláv nagykövetség attaséját, Novak Radzjanovicot. A vele folytatott beszélgetésről Králik elvtárs így tájékoztató: "Radzjanovic baráti beszélgetésre jött. Egyebek között Nagynak a jugoszláv követségen való tartózkodásáról is beszélt. Az egész dolog állítólag a következőképpen történt. November 2. környékén Szántó Zoltánt a Parlamentben, Kádár, Tildy és Losonczy jelenlétében informáldott, arról a lehetőségről, hogy Jugoszlávia budapesti követségén politikai menedéket kaphatnak-e? Soldatic, miután Belgráddal konzultált, közölte Szántóval, hogy mindenki kérhet menedékjogot, s ő semmi okot nem lát, ami miatt ne nyújthatnának menedéket. November 4-én reggeli fél ötkor elsőként Donáth érkezett a követség épületébe, majd utána mások is, felségeikkel és gyermekeikkel.

Soldatic az első adandó alkalommal tájékoztatta Kádárt, hogy magyar állampolgároknak nyújtott menedékjogot, s egyszersmind átadta neki a követségen tartózkodó személyek listáját. Ezután tárgyalásokat kezdett Kádárral és a szovjetekkel. A jugoszlávok olyan megoldást akartak, amely sem Kádárnak, sem nekik nem ártott volna. Nehéz helyzetben voltak, mert beszédeiben Tito megparancsolta Kádár támogatását, Nagyot és társait azonban, tekintettel a magyar nép iránti tiszteletükre, nem dobták ki az utcára. A szovjetek azt javasolták, hogy Nagyot és társait adják át Kádárnak. Nagyék hallani sem akartak erről a megoldásról.

A jugoszláv követség dolgozói állítólag nagy erőfeszítéseket tettek azért, hogy meggyőzzék Nagyot ne lépjen fel a Kádárkormány ellen. A jugoszlávok szigorúan ügyeltek rá, hogy a külvilágból Nagynak senkivel se legyen kapcsolata. A csoport szorgalmasan hallgatta a rádiót és tájékozott volt. Kádár többször is szemükre vetette a jugoszlávoknak, hogy Nagy a menedékhelyről is folytatja politikai tevékenységét. Ez nem felelt meg a valóságnak.

Belgrádból Vidic Budapestre utazott. Mintegy három napig tárgyalt Kádárral. A szovjetek és a magyarok azt javasolták, hogy Nagy a Magyar Népköztársaságban valamelyik más népi demokratikus államba menjen, kivéve Jugoszláviát. Nagy csak Jugoszláviába akart távozni, Romániáról hallani sem akart. Nagy végül a következő megoldást fogadta el: valamennyien a Magyar Népköztársaságban maradnak, ő felhagyja politikai tevékenységével, majd a főiskolán fog tanítani. A jugoszlávok garanciákat kértek Kádártól, ha Nagy önként távozik a követségről, nem vonják felelősségre az októberi, valamint korábbi tevékenységéért. Kádár megegyezett Kardeljvel, hogy megadja a garanciákat, ám mielőtt Nagy folytatja politikai tevékenységét, letartóztatják. A Kardeljvel való megegyezést írásban is megerősítették azzal, hogy Nagynak és társainak a jugoszláv követségről való távozását részletesen Münnichhel tárgyalják meg a jugoszlávok.

Soldatic úgy egyezett meg Münnichhel, hogy a magyarok magyar rendőrséggel autóbusszal állítanak a követség elé, amely mindenkit egészen a lakásáig visz. A jugoszlávok mindenkinek körülbelül 10 kg-os élelmiszercsomagot készítettek. A megbeszélés napon és órában a követség elé állt egy autóbusz és egy ZISZ személygépkocsi, négy páncélaút és egy tank. A szovjet legénységen kívül a követség elé jött 8 civil, 6 rendőr és 2 magyar katona.

A két rendőr jelentkezett a követnél és közölte, hogy Münnich autóbusszal és ZISZ személygépkocsit küldött Nagyért és társaiért. Radzjanovic megállapította, hogy a sofőrök szovjetek voltak. A jugoszláv követ, Naggyal közösen biztosítékot kért a rendőrségtől, hogy a jelen lévő szovjet katonák nem avatkoznak be az akcióba. Miután a garanciát megkapták, mindannyian beszálltak az autóbuszba. Erre a szovjetek állítólag az autóbuszra vették magukat. Nagyék ki akartak szállni. A szovjetek ebben megakadályozták őket. Soldatic ezután megkérte a szovjeteket, hagyják el az autóbusszal, valamint megparancsolta az első titkárnak, Grigorijevicnek és Drobac katonai attasénak, hogy kísérik el Nagyot. Amikor az autóbusz elindult, két civil szállt fel rá, a ZISZ pedig három golyószórós katonával mutatta az utat. Az autóbusszal két páncélaút kísérette. A konvoj a szovjet parancsnokságra ment, ahol a jugoszláv diplomatákat durván felszólították, hagyják el az autóbusszal és menjenek a parancsnokkal egyezkedni. Miközben egyezkedtek, az autóbusz elment. A következő napon bejelentették, hogy Nagy és csoportja a Román Népköztársaságban tartózkodnak. A jugoszlávok nagyon rosszalják a szovjeteknek ezt az eljárását. Azt mondják, ha ártalmatlanná akarták tenni a csoportot, úgy is megtehették volna, hogy hazaviszik a lakásukra, majd letartóztatják őket az általuk kifejtett tevékenységért.

A Nagy- hívek első csoportjának a követségről való távozásakor állítólag hasonlóan jártak el. A jugoszláv követséget hét nappal Nagy előtt a következő személyek hagyták el: Vass, Szántó és Lukács. Önként távoztak, azzal, hogy a részleteket majd megbeszélnek Kádárral. Soldatic közölte elgondolásukat Kádárral. Előrelátható távozásuk idején mintegy 40 civil figyelte a követség épületét. Kádárral megegyeztek, hogy ezt a csoportot a jugoszlávok viszik haza, s a szovjetek kísérik őket. A legközelebbi utcában azonban a Nagyistákat kiszállították az autóból és átültették a páncélosokba. A jugoszlávok telefonon keresztül meggyőződtek róla, hogy egyikőjük sincs a lakásban.

Nagy viselkedése a menedékben. Az egész ügy kedvét szegte, a koalíciós kormánnyal állítólag már semmi közösséget nem akart vállalni. A jugoszlávoknak az a benyomásuk, hogy maga sem tudta elképzelni, hogyan folytatta volna tovább. Katedra után vágyott. A románokkal folytatott konzultációról azt mondta Radzjanovic, hogy a jugoszlávok csupán abban az értelemben nyilvánítottak véleményt, hogy semmi kifogásuk az ellen, hogy Nagy Romániába menjen. A Román Népköztársaságba való távozásról azonban Nagy hallani sem akart. A Nagyisták között állítólag jelentős nézetkülönbségek voltak. Tulajdonképpen két csoport létezett. Az egyik Vassból és Szántóból állt, a másikat a Losonczy és Donáth vezette többiek alkották.

A tájékoztatást kommentár nélkül küldjük. Radzjanovic hangsúlyozta a beszélgetés baráti jellegét. Ám nyilván tendenciózusan tájékoztató, főleg ami a szovjeteknek az akcióban való részvételét illeti. Négy páncélautót és egy tankot ugyanis a szovjet hadsereg ellenforradalom elleni egész akciója idején látni lehetett a jugoszláv követség előtt, mivel a követség a stratégiai fontosságú Hősök terén található. Radzjanovic tájékoztatása a jugoszlávok hivatalos véleményéről nyújt képet, már ami Nagynak és csoportjának a követségükön való tartózkodásukat illeti, s ellentétben áll a magyar, román és szovjet illetékes helyek hivatalos álláspontjával.

Ezt a tájékoztatást hét példányban küldjük meg a Külügyminisztériumnak.

Aláírás: Nagykövet olvashatatlán.

Archív Ministerstva Zahranicnych Vecí Praha, (Prágai Külügyminisztérium Levéltára) Fond: Z.U. Zprávy (jelentések) Budapest 1955-1956. 2. doboz.

Címkék:

[Nagy Imre](#) ^[2]
[jugoszláv követség](#) ^[3]
[Soldatic](#) ^[4]
[Tito](#) ^[5]
[Kádár János](#) ^[6]
[Mao](#) ^[7]
[Gomułka](#) ^[8]
[1956](#) ^[9]
Kiadás: 2. évfolyam (2002) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/nagy_imre_elrablasanak_tortenete.html

Hivatkozások

- [\[1\] https://www.archivnet.hu/politika/nagy_imre_elrablasanak_tortenete.html](https://www.archivnet.hu/politika/nagy_imre_elrablasanak_tortenete.html)
- [\[2\] https://www.archivnet.hu/cimkek/nagy-imre](https://www.archivnet.hu/cimkek/nagy-imre)
- [\[3\] https://www.archivnet.hu/cimkek/jugoszlav-kovetseg](https://www.archivnet.hu/cimkek/jugoszlav-kovetseg)
- [\[4\] https://www.archivnet.hu/cimkek/soldatic](https://www.archivnet.hu/cimkek/soldatic)
- [\[5\] https://www.archivnet.hu/cimkek/tito](https://www.archivnet.hu/cimkek/tito)
- [\[6\] https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos](https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos)

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mao>
[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gomulka>
[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>